

DOI : 10.33274/2079-4762-2019-45-1-137-147

УДК 338.48

Горіна Г. О.,
д-р екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна,
e-mail: gorina@donnuet.edu.ua
e-mail: karyna.borblyk@gmail.com

Борблік К. Е.,
аспірант

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

UDC338.48

Gorina G. O.,
Grand PhD in Economic
sciences,
Associate Professor
Borblik K. E.,
PhD student

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Krivyi Rih, Ukraine,
e-mail: gorina@donnuet.edu.ua
e-mail: karyna.borblyk@gmail.com

MECHANISM FOR PROMOTING SUSTAINABLE THE TOURISM SERVICES MARKET DEVELOPMENT

***Мета** — запровадження механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг та механізму управління з конкретизованими умовами, що формуються в індустрії туризму.*

***Методи.** Теоретико-методологічною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних учених щодо дослідження інструментів забезпечення сталого розвитку, зокрема у сфері туризму. Дослідження ґрунтується на діалектичному методі пізнання та системному підході. Основні наукові результати дослідження одержано з використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: теоретичного узагальнення, індукції та дедуції (для дослідження концептуальних засад забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг), системного аналізу та синтезу (для встановлення принципів і особливостей забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг), абстракції (для розроблення теоретико-методичних основ механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг).*

***Результати.** Виявлено основні механізми сталого розвитку ринку туристичних послуг України, визначено його принципи, обґрунтовано основні напрями стратегічного розвитку. Доведено необхідність застосування чинників активізації роботи з підвищення привабливості країни для іноземних туристів. Розглянуто правову складову механізму сталого розвитку ринку туристичних послуг у контексті системного програмного підходу, що дає змогу комплексно підійти до врахування вимог ринку, особливостей розвитку та функціонування певних територій, забезпечити цільову мобілізацію наявних ресурсів, виробити систему дієвих заходів із регулювання та підтримання сталого розвитку.*

***Ключові слова:** сталий розвиток, механізм забезпечення сталого розвитку, напрями, принципи, чинники, складові, ринок туристичних послуг, забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг.*

Постановка проблеми. Проблема забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг в контексті раціонального використання та відтворення природних ресурсів займає важливе місце в стратегічних завданнях будь-якої країни. Системна суспільна трансформація вже сьогодні закладає підґрунтя для збалансованого комплексного розвитку підприємств туристичного сектору. Важливе місце в цьому процесі займає формування механізму сталого розвитку ринку туристичних послуг, основними складовими якого стануть забезпечувальні механізми соціально-економічного зростання та екологічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У провідних економічних державах вже сьогодні можна спостерігати трансформацію традиційних індивідуалістичних цінностей з урахуванням концепції сталого розвитку. Формування ефективного механізму забезпечення сталого розвитку при цьому набуває важливого значення для розбудови демократичного суспільства та соціально-орієнтованої ринкової економіки, як зазначають дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців у окресленій тематиці: І. А. Чайківський [1], Т. В. Кожухова [2], Й. Шумпетер [3], О. Б. Ватченко та В. М. Ільченко [4] та ін.

Однак для механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг недостатньо розглядати процеси змін як циклічні. В умовах ринку, говорячи про механізм забезпечення його сталого розвитку, передбачається розгляд механізму управління з конкретизованими умовами, що формуються в індустрії туризму.

Мета статті — запровадження механізму забезпечення концепції сталого розвитку ринку туристичних послуг та механізму управління з конкретизованими умовами, що формуються в індустрії туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення сталого розвитку — не технічна проблема, вирішення якої потребує інноваційних технологій та методів. Ураховуючи при цьому, що категорія «механізм» визначається як «система функціонування будь-чого, сукупність проміжних станів або процесів будь-яких явищ», під механізмом забезпечення сталого розвитку можна розуміти систему взаємодії суб'єктів світового співтовариства та об'єктів оточувального їх середовища у процесі розроблення та реалізації певних заходів, спрямованих на «...створення скоординованої глобальної стратегії існування людства, орієнтованої на збереження і відновлення природних спільнот...» [3], а також інструментів для забезпечення і підтримки на потрібному рівні здатності біосфери функціонувати і розвиватися.

Механізм управління ринком туристичних послуг може бути реалізований тільки в рамках системи управління, яка забезпечує вирішення проблеми галузі, серед яких забруднення стічними водами та сміттям територій, емісія повітряного транспорту, ерозія пляжів тощо. Структура механізму управління буде залежати від характеру проблем, які підлягають вирішенню в певному туристично-рекреаційному комплексі. Отже, механізмом, який забезпечуватиме сталий розвиток ринку туристичних послуг, є управлінський процес.

Більшість учених погоджується з тим, що механізм забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг базується на кількох напрямках, серед яких економічний, екологічний та соціальний (рис. 1). Саме вони сприяють посиленню координації дій суб'єктів управління ринком з різних ланок (органів державної влади, неурядових структур, підприємств, окремих суб'єктів).

Екологічний напрям у даному випадку є елементом сильного впливу на соціальний, через те, що у більшості випадків саме екологічні катастрофи призводять до соці-

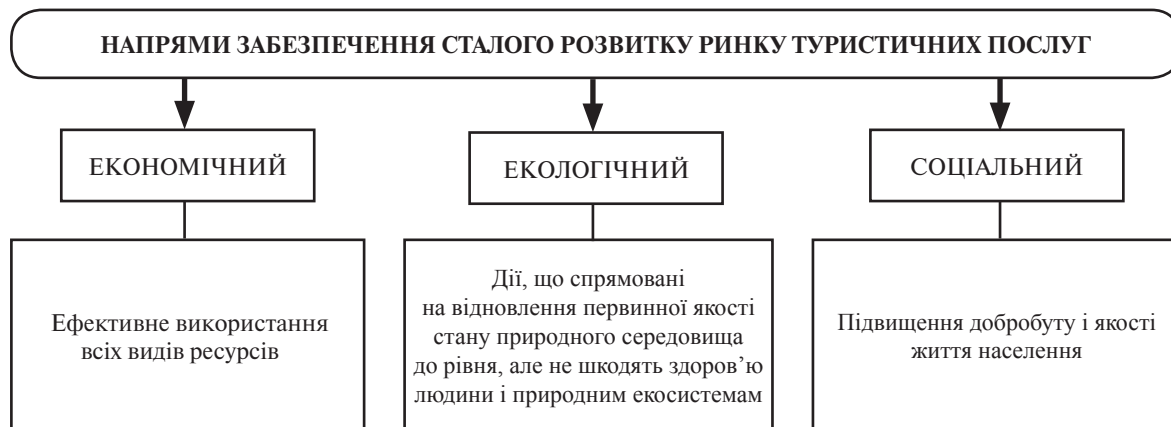

Рисунок 1 — Напрями забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг (складено авторами з використанням [4])

альних негараздів. Український учений В. М. Трегобчук у своїй праці «Концепція сталого розвитку для України» зазначив, що «жодні економічні вигоди не можна визнати доцільними, якщо зростають показники захворюваності, інвалідності та смертності населення, погіршується його фізичне та психічне здоров'я» [5], визначаючи тим самим рівну вагу кожного із зазначених напрямів у контексті розроблення ефективного механізму забезпечення сталого розвитку ринку.

Всесвітня організація туризму (UNWTO) наголошує на тому, що ринок туристичних послуг демонструє такі властивості, як: підтримка створення робочих місць, стимулювання інклюзивної соціальної інтеграції, забезпечення охорони природної та культурної спадщини, збереження біорізноманіття, підвищення добробуту населення. Фахівцями організації ринок туристичних послуг визначається як інструмент реалізації 12-ї цілі в галузі сталого розвитку, яка сприятиме досягненню інших взаємопов'язаних цілей (ЦСР 13–15), що стосуються кліматичних змін, морських та наземних ресурсів [6].

Виходячи з цього, механізм забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг має посилити вплив туристичного сектору на сталий розвиток країни загалом, просуваючи та розширюючи методи сталого споживання та виробництва, які сприяють ефективному використанню природних ресурсів, виробляють менше відходів і вирішують проблеми зміни клімату та скорочення біорізноманіття.

Г. А. Заячківська зазначає, що туризм має розвиватися так, щоб приносити користь населенню міст, що приймають туристів, посилювати економіку країн, створювати додаткові робочі місця [4].

Таким чином, дієвість механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг має спиратися на внутрішні та зовнішні інтереси країни, на території якої розміщений туристично-рекреаційний комплекс, а його ефективність не повинна негативно впливати на трансформацію її пріоритетів та стратегічних цілей на довгостроковий період.

Основним критерієм сталого розвитку ринку туристичних послуг є здатність його суб'єктів безперервно та динамічно підтримувати раціональну пропорційність між чинниками відтворення та необхідні темпи його розвитку в умовах невизначеності та мінливості зовнішнього середовища з метою постійного задоволення потреб населення у відпочинку, розвагах, оздоровленні тощо, що відбувається за рахунок ресурсів як нині, так і в майбутньому, враховуючи при цьому відповідальність щодо створення необхідних соціальних умов і попередження забруднення навколишнього середовища [1]. Механізм забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг, як управлінський інструмент, у такому контексті має ґрунтуватися на певних принципах (табл. 1). Саме вони мають стати базою створення оптимальних управлінських рішень.

Таблиця 1 — Принципи забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг (складено автором на основі [9])

Принцип	Характеристика
Системності	Під час формування механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг його об'єкти та суб'єкти розглядаються як єдине ціле. При цьому кожний з них розглядається як відкрита система, яка теж має свої складові.
Цілепокладання	Полягає у визначенні напряму розвитку ринку в перспективі. Принцип становить собою якісне визначення генеральної мети для того, щоб створити установки та цілі функціональним елементам ринку.
Компетентності	Формування механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг охоплює всі сфери діяльності його суб'єктів, а отже — має забезпечувати вільну реалізацію їх функцій.
Ієрархічності	Організаційна структура механізму повинна мати кілька рівнів з делегуванням деяких повноважень щодо прийняття управлінських рішень.
Зворотного зв'язку	Принцип передбачає створення каналів постійного та своєчасного надходження інформації про стан об'єктів та дії суб'єктів ринку з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Принцип	Характеристика
Квантифікації об'єктивної реальності	При формуванні механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг ринок поділяється на кінцеве число елементів, зв'язків, тощо для створення пізнаваного аналога складної відкритої системи.
Зовнішнього доповнення	Для більш цілкового розуміння механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг необхідно використовувати знання про зовнішнє середовище.
Узгодження	Несуперечливість рішень на пов'язаних рівнях ринкової системи.
Сумісності	Наявність однорідності інформації у зв'язках ринкової системи передбачає можливість суміщення частин цілого, розуміння інформації, що передається, можливість її оброблення тощо.
Координованості	Механізм забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг повинен враховувати можливість впливу на підлегли частини системи, а отже, має передбачати наявність відповідних зв'язків та відносин.

У 2004 р. Всесвітня туристична організація сформулювала концепцію сталого розвитку туризму: «норми і практику управління сталим розвитком туризму можна застосовувати до всіх типів напрямів, включаючи масовий туризм і різні ніші туристичних сегментів. Принципи сталості належать до охорони навколишнього середовища, економічних і соціально-культурних аспектів розвитку туризму, і між цими трьома аспектами повинен бути встановлений відповідний баланс, щоб гарантувати довготривалу сталість туризму» [4].

Аналіз представлених точок зору на розроблення та реалізацію механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг дозволяє зробити висновок, що всі вони спрямовані на вивчення окремих суб'єктів ринку, їх повноважень та функцій, і не охоплюють усю систему загалом. Це гальмує формування ефективного ринку, що відповідає сучасним вимогам, та його перехід до сталого розвитку. Зрозуміло, що механізм забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг має вписуватися в національну і світову стратегію розвитку, а отже, не може бути обмежений функціями окремих суб'єктів. Таким чином, дієвість механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг має бути обґрунтована з позиції правових, організаційних, фінансових, соціальних, економічних, екологічних та інформаційних складових (рис. 2).

В основу механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг покладено мету — економічне зростання, раціональне використання рекреаційних ресурсів та соціальна справедливість. Сам механізм можна розуміти як засіб зовнішнього впливу суб'єктів на туристичний сектор та суспільство, оскільки туристично-рекреаційні комплекси не можуть успішно розвиватися без втручання органів влади та міжнародних організацій. Механізм забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг — це сукупність важелів впливу на розвиток цілісного комплексу взаємопов'язаних елементів, він включає методи і важелі, які використовують у своїй діяльності суб'єкти ринку і відповідного правового, нормативного та інформаційного забезпечення.

Формування правової складової механізму сталого розвитку ринку туристичних послуг можливе за умови створення необхідної нормативно-правової бази, що регламентує взаємне представництво інтересів та розмежування повноважень між органами виконавчої влади, юридичними та фізичними особами, що займаються підприємницькою діяльністю, за наявності системи правових відносин, що регламентувала б взаємодію між ними у різних аспектах. З цією метою законодавства країн мають бути адаптованими до світових норм та стандартів.

Економічна складова передбачає застосування такої сукупності заходів, які б найефективніше сприяли подоланню проблем і спрямували розвиток туристичних зон у напрямі інвестиційного, високотехнологічного, ресурсощадного й екологічно безпечного споживання туристичних послуг. Розроблення механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг у цьому контексті повинне базуватися на системному програмному підході, що дає змогу комплексно підійти до врахування вимог ринку, особли-

востей розвитку та функціонування певних територій, забезпечити цільову мобілізацію наявних ресурсів, виробити систему дієвих заходів із регулювання та підтримання сталого розвитку. Дії суб'єктів ринку, що безпосередньо надають туристичні послуги, мають бути спрямовані на раціональне природокористування, зниження навантаження на екосистему, залучення бюджетних та позабюджетних коштів на виконання міжнародних та національних програм впровадження ідей сталого розвитку [11].

Організаційна складова механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг має бути такою, щоб структури приймаючої туристів країни були зацікавлені в ефективній роботі всіх підприємств території незалежно від форми власності, а останні мали віддачі від комплексного розвитку. Організаційне забезпечення реалізації концепції сталого розвитку передбачає нову систему управління стратегічного розвитку, створення цільової організаційної структури — міжвідомчого органу з реалізації стратегії, покликаної забезпечити консолідацію зусиль різних рівнів державного управління, приватного сектору і громади. Механізм має вирішувати питання щодо розподілу повноважень між владними структурами та підприємцями.

Головним аспектом фінансової складової механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг є удосконалення фінансових відносин між підприємствами та уповноваженими органами управління, міжнародними організаціями. Під час фінансування заходів із впровадження концепції сталого розвитку всі суб'єкти ринку повинні забезпечити виконання запланованих завдань із максимальною результативністю та ефективністю у їх використанні (рис. 2).

Соціальна складова механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг має сприяти створенню умов для підвищення рівня і якості життя населення через запровадження соціальних стандартів, формування оптимальної мережі закладів соціальної інфраструктури, спрямування інвестицій у їх подальший розвиток і підвищення якості послуг [11]. Індикаторами соціальної орієнтації розвитку ринку треба вважати динаміку реального рівня споживання соціальних благ, фізичне та духовне здоров'я населення. Соціально-орієнтований ринок туристичних послуг також потребує нагального створення нових робочих місць і реальної реалізації регіональних програм зайнятості у приймаючих країнах. Соціальну орієнтацію ринку треба оцінювати і забезпечувати з урахуванням ідей сталості та збалансованості. До основних функцій цієї складової в контексті усталення належать: підвищення підготовленості населення до туристичного підприємництва; подальший розвиток соціальної інфраструктури загального призначення; підвищення рівня сервісу; ліквідація деформованості традицій і звичаїв народу; послаблення напруженості санітарно-екологічної ситуації в туристичних центрах; задоволення потреб галузі в кваліфікованих фахівцях тощо [12].

Реалізація екологічної складової механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг передбачає збереження екологічної рівноваги, бо «... за оцінкою фахівців, природа може «витримати» існуючий рівень туристичного навантаження у разі ігнорування екологічних аспектів не більше ніж 25 років, а надалі з'являться кризові явища у вигляді втрати лісів, спустошення, погіршення якості прісної води, втрати біологічного різноманіття» [13].

Дієвими важелями екологічної складової механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг можуть стати: страхування як форма відшкодування збитків, заподіяних порушенням права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля, яке поширене в країнах Європейського Союзу (ЄС); екологічна освіта; поліпшення інвестиційного клімату; удосконалення екологічної інфраструктури; стимулювання системи екологічно орієнтованого підприємництва; екологізація процесів споживання й надання туристичних послуг, умов формування трудових ресурсів; екологічна паспортизація рекреаційно-туристичних комплексів.

Роль інформаційної складової механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг полягає у формуванні та застосуванні спеціалізованих комп'ютерних програм для ефективного внутрішнього управління туристичними зонами, у подальшо-

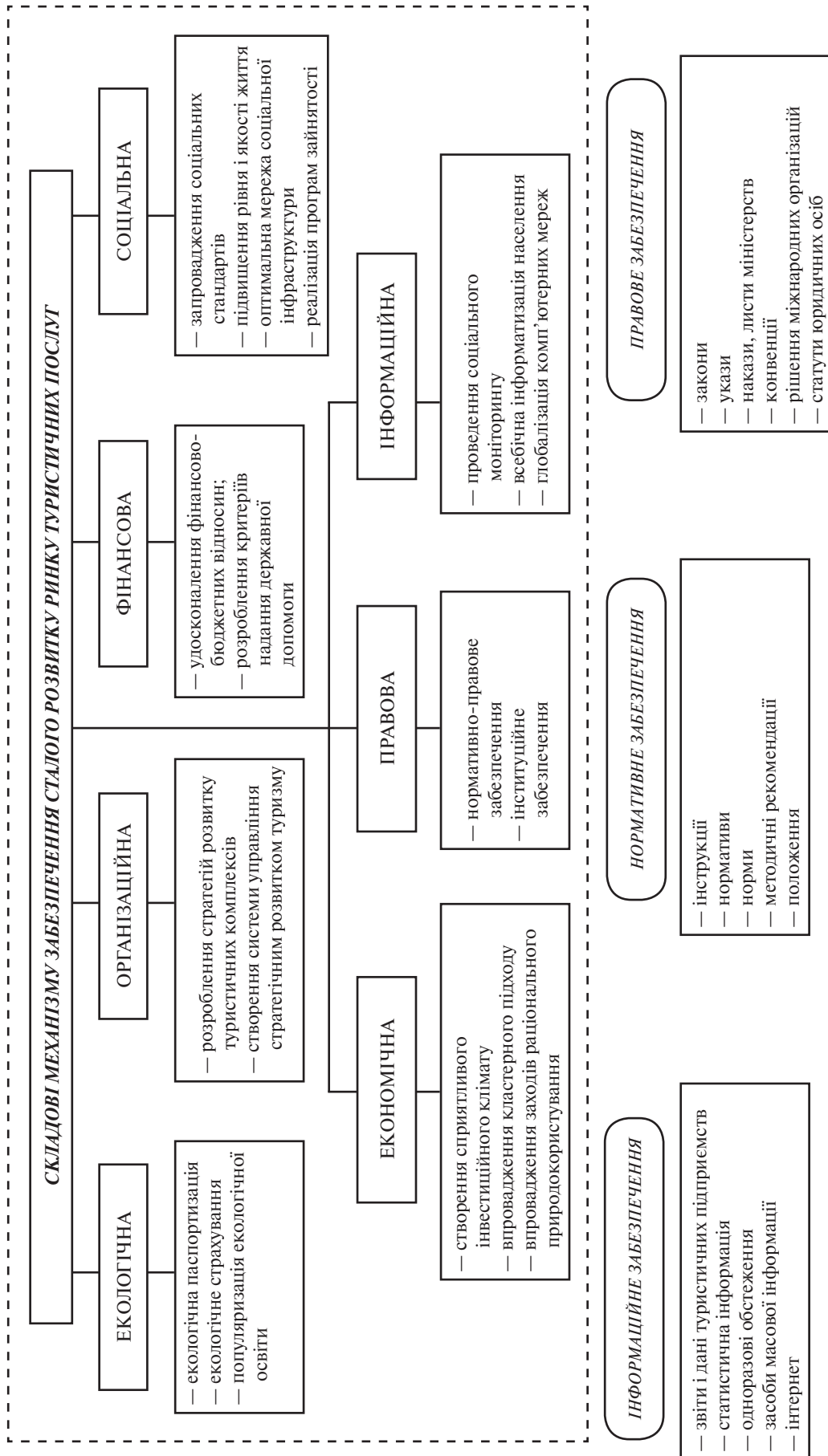

Рисунок 2 — Складові механізми забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг (складено авторами)

му розвитку інформаційних технологій і систем для надання інформації щодо багатоваріантних аспектів функціонування ринку туристичних послуг, у всебічній інформатизації населення, в автоматизації системи управління, глобалізації комп'ютерних мереж через Інтернет та використання провідного досвіду розвинених країн світу щодо інформаційного регулювання ринку туристичних послуг. Важливим чинником посилення інформаційно-аналітичного забезпечення сталого розвитку міста та району є проведення соціального моніторингу та складання паспорта, який розглядається як система безперервного стеження за ситуацією в кожній туристичній зоні.

Упровадження механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг полягає в забезпеченні збалансованого розвитку всіх сфер туристичної діяльності на основі виваженого використання ресурсів для вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем. Особливу увагу при цьому потрібно приділяти вивченню ролі складової управління, ефективній роботі всіх туристичних підприємств, а також застосуванню соціальних гарантів, зокрема для населення країн, що приймають туристів, для підвищення якості життя.

Обґрунтовуючи ефективність механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг, необхідно враховувати, що туризм залежить від природно-кліматичних умов, використання обмежених природних ресурсів, а у деяких випадках і слабким розвитком інфраструктури, низьким рівнем оплати праці на недостатнім захистом від ризиків. Сукупність цих чинників спричиняє меншу стійкість туризму порівняно з іншими секторами господарства. Виходячи з різноманіття впливаючих на ефективність механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг чинників, їх умовно можна поділити на дві групи (рис. 3).

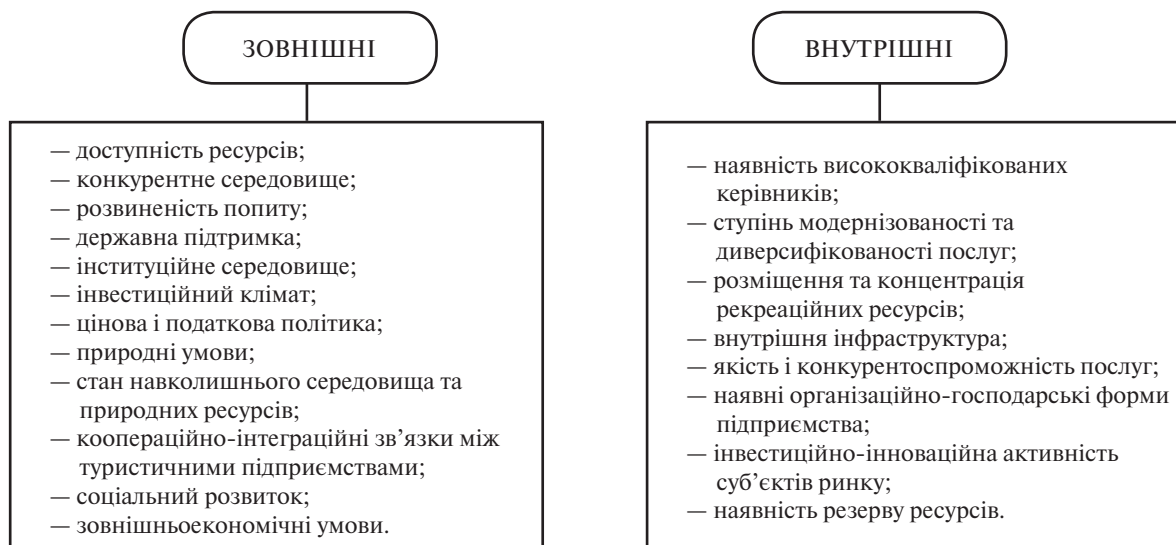

Рисунок 3 — Чинники, що впливають на ефективність механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг (складено авторами)

Зовнішні чинники обумовлюються сферу дії механізму, бо прямо впливають на ефективність діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг та регулюють внутрішні чинники, стимулюючи або стримуючи їх. Вплив внутрішніх чинників більшою мірою залежить від управлінського аспекту.

Варто зазначити, що механізм забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг функціонуватиме, якщо всі зазначені чинники будуть збалансованими, якщо політика розвитку туристичного сектору супроводжуватиметься певним правовим і фінансовим забезпеченням. Загальний кінцевий результат функціонування ринку туристичних послуг на засадах усталеності при цьому проектується на перспективу і відтворюється в утриманні висококонкурентних позицій на світовому ринку.

У цьому контексті основним важелем сталого розвитку ринку туристичних послуг є конкурентоспроможність. Вона передбачає створення системи стандартів якості надання різноманітних туристичних послуг. Підприємства, що пропонуватимуть на ринку неконкурентоспроможні послуги, не матимуть успіху в довготривалій перспективі [13].

Реалізація механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг потребує визначення пріоритетів, котрі б враховували економічні інтереси з позицій соціальної та екологічної відповідальності суб'єктів ринку. В даному контексті можна виділити такі пріоритети:

- формування взаємопов'язаного, комплексного підходу на шляху до економічного, екологічного та соціального розвитку;
- запровадження раціонального та екологічно безпечного використання природних рекреаційних ресурсів;
- природно-просторова організація використання ресурсів, яка має на меті забезпечити належні умови для раціонального використання потенційних ресурсних можливостей без порушення екологічної рівноваги окремих туристичних зон;
- оптимальне поєднання приватних інтересів із суспільними у сфері відтворення природних ресурсів.

Умовою реалізації механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг є раціональне поєднання ефективного функціонування ринкової системи та державного регулювання економіки шляхом координації дій у всіх сферах життя суспільства, переорієнтації суспільно-політичних відносин, соціальних, економічних, екологічних і політичних інститутів держави.

Кінцевою метою механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг є розроблення та успішна реалізація комплексу заходів, які ґрунтуються на результатах діагностики та прогнозування розвитку галузі з урахуванням досягнутих параметрів використання природного потенціалу, стратегії розвитку туризму та темпів зростання ринку.

Перехід до концепції сталого розвитку ринку туристичних послуг потребує економічних реформ, стратегічним напрямом яких є посилення соціально-екологічної спрямованості, що реалізується через вирішення таких завдань:

- покращення соціально-економічних умов функціонування суб'єктів ринку;
- підвищення реальних доходів населення;
- зростання освітнього і культурного рівня населення;
- створення сприятливих умов для охорони здоров'я людини;
- забезпечення охорони природних ресурсів, культурної та історичної спадщини територій.

Висновки. Головним завданням механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг є формування належних умов для ефективного використання природно-ресурсного потенціалу в інтересах сучасного і майбутніх поколінь. Такий механізм передбачає комплексний підхід з позиції економічної, соціальної, фінансової, екологічної, інформаційної, правової та організаційної складових. Дію механізму спрямовано на скорочення до оптимального обсягу використання природних ресурсів, формування ефективної інвестиційної політики, спрямованої на розроблення, освоєння та використання ресурсозберігаючих, маловідходних та безвідходних технологій, надання екологічно безпечних послуг та відповідальне їх споживання. При цьому усіма зацікавленими в розвитку галузі особами має бути забезпечений баланс зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на ринок. Кінцевий результат функціонування ринку туристичних послуг в умовах запровадження засад сталого розвитку виявлятиметься у підвищенні та утриманні на високому рівні висококонкурентних позицій на світовому ринку.

Список літератури/References

1. Чайківський І. А. Механізми забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка*. 2014. № 6. С. 108–114.

Chaikivskiy, I. A. (2014). *Mekhanizmy zabezpechennia staloho rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv* [Mechanisms of the agricultural enterprises sustainable development]. *Innovatsiina ekonomika* [Innovative economy], no. 6, pp. 108–114.

2. Кожухова Т. В. Формування та трансформація глобальної системи фінансування сталого розвитку : монографія. Кривий Ріг : ФОП Чернявський Д. О., 2017. С. 336.

Kozhukhova, T. V. (2017). *Formuvannia ta transformatsiia hlobalnoi systemy finansuvannia staloho rozvytku* [Formation and transformation of the global system of financing sustainable development]. Кривий Ріг, Cherniavskiy D. O. Publ., 336 p.

3. Золотих І. Б. Історія економічних вчень : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. С. 186.

Zolotykh, I. B. (2013). *Istoriia ekonomichnykh vchen* [History of Economic Thoughts]. Київ, Tsentr uchbovoi literatury Publ., 186 p.

4. Заячківська Г. А. Основні засади сталого розвитку туризму в Україні. *Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти : матеріали III наук.-практ. конф. (м. Одеса, 28–29 черв. 2011 р.)*. URL : http://tourlib.net/statti_ukr/zayachkovska3.htm.

Zaiachkovska, H. A. (2011). *Osnovni zasady staloho rozvytku turyzmu v Ukraini* [Basic Principles of Sustainable Tourism Development in Ukraine] *Yakist ekonomichnoho rozvytku: hlobalni ta lokalni aspekty: materialy III nauk.-prakt. konf.* [Proc. of the 3 sci. pract. conf. «Quality of Economic Development: Global and Local Aspects»]. Available at : http://tourlib.net/statti_ukr/zayachkovska3.htm.

5. Ватченко О. Б., Єльченко В. М. Механізм забезпечення сталого розвитку регіонів України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.19. С. 205–212.

Vatchenko, O. B., Yelchenko, V. M. (2011). *Mekhanizm zabezpechennia staloho rozvytku rehioniv Ukrainy* [The mechanism of sustainable development of the regions of Ukraine]. *Naukovy visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific bulletin of NLTU of Ukraine], iss. 21.19., pp. 205–212.

6. Трегобчук В. М. Концепція сталого розвитку для України. *Вісник Національної академії наук України*. 2002. № 2. С. 31–40.

Trehobchuk, V. M. (2002). *Kontseptsiiia staloho rozvytku dlia Ukrainy* [Concept of sustainable development for Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy* [Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine], no. 2, pp. 31–40.

7. One Planet — Sustainable Tourism Programme. UNWTO World Tourism Organization. Available at : <http://sdt.unwto.org/about-oneplanet-stp>.

8. Горев А. Е. Основы теории транспортных систем : учеб. пособие. СПб. : СПбГАСУ. 2010. С. 214.

Horev, A. E. (2010). *Osnovy teoryu transportnykh system* [Fundamentals of the of transport systems theory]. St. Peterburg, SPbHASU, 214 p.

9. Примак К. Д., Довгань Л. Є. Організаційно-економічний механізм забезпечення сталого розвитку підприємства. *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених*. 2015. Вип. 9. URL : http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/14373/1/2015_4_Прымак.pdf.

Прымак, К. Д., Dovhan, L. Ye. (2015). *Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm zabezpechennia staloho rozvytku pidpriemstva* [Organizational and economic mechanism of the enterprise sustainable development]. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia* [Actual problems of economy and management], iss. 9. Available at : http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/14373/1/2015_4_Прымак.pdf.

10. Петрасов И. Концепция устойчивого развития применительно к мировому туризму. URL : http://tourlib.net/books_tourism/petrasov2-2.htm.

Petrasov Y. *Kontseptsyia ustoichyvoho razvytyia prymenytelno k myrovomu turyzmu* [The concept of sustainable development in relation to world tourism]. Available at : http://tourlib.net/books_tourism/petrasov2-2.htm.

11. Новиков В. С. Инновации в туризме. Москва : ИЦ «Академия». 2007. С. 208.

Novykov V. S. (2007). *Ynnovatsyy v turyzme* [Innovation in tourism]. Moscow, Akademyia Publ., 208 p.

12. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Видавництво НУЦЗУ. 2017. С. 153.

Melnychenko, O. A., Shvedun, V. O. (2017). *Osoblyvosti rozvytku industrii turyzmu v Ukraini* [Features of the Ukraine tourism industry development]. Kharkiv, NUTsZU Publ., 153 p.

13. Мікула Н. А., Шахраюк-Онофрей С. І. Факторні впливи на сталий розвиток сільських територій прикордонних регіонів. *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки*. 2013. Вип. 1. С. 237–246.

Mikula, N. A., Shakhraiuk-Onofrei, S. I. (2013). *Faktorni vplyvy na stalyy rozvytok silskykh terytorii prykordonnykh rehioniv* [Factors for the sustainable development of rural areas of the border regions]. *Naukovy visnyk Bukovynskoho derzhavnoho finansovo-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [], iss. 1, pp. 237–246.

Цель — введение механизма обеспечения концепции устойчивого развития рынка туристических услуг и механизма управления с конкретизированными условиями, которые формируются в индустрии туризма.

Методы. Теоретико-методологической основой исследования являются труды отечественных и зарубежных ученых по исследованию инструментов обеспечения устойчивого развития, в т. ч. в сфере туризма. Исследование основывается на диалектическом методе познания и системном подходе. Основные научные результаты исследования получены с использованием комплекса общенаучных и специальных методов исследования, а именно: теоретического обобщения, индукции и дедукции (для исследования концептуальных основ обеспечения устойчивого развития рынка туристических услуг), системного анализа и синтеза (для установления принципов и особенностей обеспечения устойчивого развития рынка туристических услуг), абстракции (для разработки теоретико-методических основ механизма обеспечения устойчивого развития рынка туристических услуг).

Результаты. Выявлены основные механизмы устойчивого развития рынка туристических услуг Украины, определены его принципы, обоснованы основные направления стратегического развития. Доказана необходимость факторов активизации работы по повышению привлекательности страны для иностранных туристов. Рассмотрена правовая составляющая механизма устойчивого развития рынка туристических услуг в контексте системного программного подхода, что позволяет комплексно подойти к учету требований рынка, особенностей развития и функционирования определенных территорий, обеспечить целевую мобилизацию имеющихся ресурсов, выработать систему действенных мер по регулированию и поддержанию устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие, механизм обеспечения устойчивого развития, направления, принципы, факторы, составляющие, рынок туристических услуг, обеспечение устойчивого развития рынка туристических услуг.

Objective. The purpose of the article is to introduce a mechanism for ensuring the tourist services market sustainable development concept and a management mechanism with the specific conditions that are being formed in the tourism industry.

Methods. The theoretical and methodological basis of the research is the works of domestic and foreign scientists on the study of instruments for ensuring sustainable development, including in tourism. The study is based on the dialectical method of knowledge and a systematic approach. The main scientific results of the research were obtained using a complex of general scientific and special research methods, namely: theoretical generalization, induction and deduction (to study the conceptual framework for ensuring the sustainable development of the tourist services market), system analysis and synthesis (to establish the principles and features of ensuring the sustainable development of the market tourism services), abstractions (to develop the theoretical and methodological foundations of the mechanism for ensuring the sustainable development of the tourism market servants).

Results. The main mechanisms of sustainable development of the tourist services market of Ukraine are revealed, its principles are determined, the main directions of strategic development are grounded. The necessity of work activization factors on increase of attractiveness of the country for

foreign tourists is proved. The legal component of the mechanism of sustainable development of the tourism services market in the context of the system software approach is considered, which allows to comprehensively approach the market requirements, features of the development and functioning of certain territories, provide target mobilization of available resources, develop a system of effective measures for regulation and maintenance of sustainable development.

Key words: *sustainable development, mechanism for ensuring sustainable development, directions, principles, factors, components, market of tourist services, ensuring sustainable development of the market of tourist services.*

Надійшла до редакції 16.04.19